

Orbit minus I

Cirkelend rond de aarde in hun ruimteschip zijn ze zo samen, en zo alleen, dat zelfs hun gedachten, hun innerlijke mythologieën, af en toe overeenstemmen. Soms dromen ze dezelfde dromen – over fractals, blauwe hemellichamen en verrouwde gezichten die door het donker worden verzwolgen, en over het elektriserende felle zwart van de ruimte dat hun zintuigen overdondert. De rauwe ruimte is een panter, wild en primitief; in hun dromen sluipt hij door hun cabine.

Ze hangen in hun slaapzakken. Op een handbreedte afstand, aan de andere kant van een metalen huid, ontrouwen zich de simpele eeuwigheden van het heelal. Hun slaap wordt lichter, ergens ver weg daagt er een aardse ochtend en op hun laptop flitsen de eerste stille berichten van een nieuwe dag; het vibreren van filters en ventilatoren vult het klaarwakkere, altijd wakkere station. In de keuken de overblijfselen van het avondmaal van gisteren – vuile vorken die met magneties aan de tafel vastzitten en eetstokjes in een etui aan de wand. Vier blauwe ballonnen zweven op de circulerende lucht, er hangt een folieslinger met de woorden *Happy Birthday*, niet dat er iemand jarig was maar er viel iets te vieren en ze hadden niets anders. Een schaar met een lik chocolade en een kleine vilten maan hangen met touwtjes aan de handgrepen van de opklap-tafel.

Buiten draait de aarde weg in een massa maanlicht, ze kan-

telt naar achteren terwijl zij vooruitvliegen naar haar randloze rand; de toefjes wolken boven de Stille Ocean kleuren de nachtelijke oceaan helderblauw. Daar is Santiago op de naderende Zuid-Amerikaanse kust in een nevelige goudgebrande glans. Ongezien door de gesloten luiken hebben de passaatwinden boven het warme water van de westelijke Stille Ocean zich ontwikkeld tot een storm, een warmtemotor. De wind zuigt de warmte uit de oceaan, verzamelt die in steeds dikkere wolken die samenklonteren en beginnen rond te tollen in verticale stapels waaruit een tyfoon is ontstaan. Terwijl de tyfoon naar het westen richting Zuid-Azië gaat, vervolgt hun ruimteschip zijn baan naar het oosten, omlaag naar Paragonië, waar een slingerend poollicht in de vette een neonkoppel over de horizon spant. De Melkweg is een dampsliert van kruit dat door een satijnen lucht is geschoten.

Aan boord van het station is het dinsdagochtend kwart over vier, begin oktober. Buiten is het Argentinië is het Zuid-Atlantische Ocean is het Kaapstad is het Zimbabwe. Over haar rechterschouder fluistert de aarde de ochtend – een raggfijn kiertje vloerbaar licht. Stil glijden ze door tijdzones.

Allen zijn ze op enig moment per kerosinebom de lucht in geschoten en daarna in een brandende capsule, met ongeweer het gewicht van twee zwarte beren op hen, door de dampkring gegaan. Allen hebben ze hun ribbenkast tegen die kracht gepantserd tot ze voelden dat de ene na de andere beer terugweek, de lucht de ruimte werd, de zwaartekracht afnam en hun haar rechtvereind ging staan.

Met zijn zessen in een grote metalen H die boven de aarde hangt. Ze buitelen rond, vier astronauten (Amerikaans, Ja-

pans, Brits, Italiaans) en twee kosmonauten (Russisch, Russisch); twee vrouwen, vier mannen, één ruimtestation dat uit zeventien met elkaar verbonden modules bestaat, achtentwintigduizend kilometer per uur. Zij zijn de laatste zes in een lange reeks, het is niets bijzonders meer, gewone astronauten in de achtertuin van de aarde. De fantastische, ongelooflijke achtertuin van de aarde. Ze draaien traag zwendend over de kop en botsen zachtjes, hoofd tegen heup tegen hand tegen hiel, ze draaien en draaien met de dagen. De dagen vliegen om. Ieder blijft hier een maand of negen – negen maanden dit gewichtloos zweven, negen maanden dit gezwollen hoofd, negen maanden dit hutjemutje, negen maanden dit richting aarde staren, dan weer terug naar de geduldige planeet.

Een buitenaardse beschaving die dit zou zien, zou zich afvragen: wat doen zij hier? Waarom gaan ze nergens naartoe en draaien ze almaar rond? De aarde is het antwoord op elke vraag. De aarde is het bezielde gezicht van een geliefde; ze kijken hoe zij slaapt en waakt en verliezen zich in haar gewoonten. De aarde is een moeder die wacht tot haar kinderen thuiskomen, vol verhalen, geestdrift en verlangens. Hun botten wat minder dicht, hun ledematen wat dunner. Ogen vol vergezichten die moeilijk na te vertellen zijn.

Orbit 1, stijgend

Roman wordt vroeg wakker. Hij pelt zijn slaapzak af en zwemt in het donker naar het raam van het lab. Waar zijn we, waar zijn we? Waar ter wereld. Het is nacht en er is land. Een reusachtige stradsnevel schuift in zicht te midden van rossig-roestig niets – nee, twee steden, Johannesburg en Pretoria, aaneengeklonken tot een dubbelster. Pal achter de hoepel van de dampkring is de zon, en in de komende minuut rijst die boven de horizon en overspoelt de aarde, en binnen een paar tellen zal de dageraad komen en gaan, waarna het daglicht overal tegelijk is: Centraal- en Oost-Afrika op slag fel en heet.

Vandaag is zijn vierhonderdvierendertigste dag in de ruimte, een totaal dat in drie missies is bereikt. Hij houdt zorgvuldig de telling bij. Op deze missie is het dag achtentachtig. Eén missie van negen maanden bevat in totaal zo'n vijfhonderdveertig uur ochtendgymnastiek. Vijfhonderd ochtend- en middagvergaderingen met de Amerikaanse, Europese en Russische teams op de grond. Vierduizenddriehonderdveertig zonsopkomsten, vierduizenddriehonderdveertig zonsopgangen. Bijna honderdvierenzeventig miljoen kilometer afgelegd. Zesendertig dinsdagen trouwens, waarvan dit er een is. Vijfhonderdveertig keer je tandpasta moeten doorslikken. Zesendertig schone T-shirts, honderdvijfendertig schone onderbroeken (dagelijks schoon ondergoed zou te veel plaats innemen), vierenvijftig paar schone sokken. Poollicht, orkanen,

stormen – hun aantallen onbekend maar dat ze komen straat vast. En natuurlijk negen volledige cycli van de maan, hun zilveren metgezellen die kalm haar fasen doorloopt terwijl de dagen uit de pas gaan. Toch zien ze de maan meermals per dag, soms vreemd vervormd.

Aan de telling die hij op een blaadje in zijn cabine bijhoudt zal Roman het achtentachtigste streepje toevoegen. Niet omdat hij wil dat de tijd voortbijgaat, maar om die vast te leggen in iets telbaars. Anders – anders raakt het centrum op drift. De ruimte scheurt de tijd aan flarden. Dat was hun tijdens de training al verteld: hou elke dag de tel bij zodra je wakker wordt, zeg bij jezelf: *dit is de ochtend van een nieuwe dag*. Zorg dat dat helder voor je is. Dit is de ochtend van een nieuwe dag.

En dat is het, maar in de loop van deze nieuwe dag zullen ze de aarde zestiemaal omcirkelen. Ze zullen zestien zonsopgangen en zestien zonsondergangen, zestien dagen en zestien nachten zien. Roman grijpt de handrail bij het raam vast om tot stilstand te komen; de sterren van het zuidelijk halfrond vliegen voorbij. Je bent gebonden aan de gecoördineerde wereldtijd, horen ze van de teams op de grond. Zorg dat dat helder voor je is, altijd. Kijk vaak op je horloge om je brein houvast te geven, zeg bij jezelf als je wakker wordt: dit is de ochtend van een nieuwe dag.

En dat is het. Maar het is een dag van vijf continenten, van herfst en voorjaar, gletsjers en woestijnen, oerbossen en oorlogsgebieden. Terwijl ze om de aarde cirkelen door ophopingen van licht en duisternis, overgeleverd aan de verbluffende aritmetica van stuwwracht, oriëntatie, snelheid en sensoren, knalt de morgen om de negentig minuten als een zweepslag.

Ze houden van deze dagen waarop het kort bloeiende ochtendgloren buiten samenvalt met dat van henzelf.

In deze laatste minuut van duisternis staat de bijna volle maan laag boven de gloed van de dampkring. Het is alsof de nacht geen idee heeft dat hij zo mereen door de dag zal worden weggevaagd. Heel even ziet Roman voor zich hoe hij over een paar maanden thuis uit zijn slaapkamerraam zal staren, de bosjes droogbloemen van zijn vrouw – die hij niet kan benoemen – opzij zal duwen, het met condens bedekte dichtgevoeren raam met kracht zal openschuiven, zich de Moskouse lucht in zal buigen en haar zal zien, deze zelfde maan, als een souvenir dat hij van een exotische vakantie heeft meegebracht. Het duurt maar even, en dan is het uitzicht op de maan vanuit het ruïnestation – geplet en laag achter de dampkring, niet echt boven hen maar regenover, als een gelijke – weer alles en is dat korte beeld dat hij had van zijn slaapkamer, zijn huis verdwenen.

Shaun was vijftien toen er op school een les werd gewijd aan het schilderij *Las Meninas*. Het ging erover dat het schilderij je als kijker op het verkeerde been zette, zodat je geen idee had waar je naar keek.

Het is een schilderij in een schilderij, had zijn docent gezegd – kijk maar eens goed. Kijk maar eens hier. Velázquez, de kunstenaar, staat in het schilderij aan zijn schildersezel een schilderij te schilderen. Hij schildert de koning en de koningin, maar die bevinden zich buiten het schilderij, net als wij, ze kijken naar binnen, en het enige waardoor we weten dat ze er zijn, is dat we in een spiegel recht voor ons hun reflectie zien. De koning en koningin kijken naar hetzelfde als wij –

hun dochter en *las meninas*, de hofdames naar wie het schilderij is genoemd. Dus wat is nu het onderwerp van dit schilderij: de koning en koningin (die worden geportretteerd en wier witte weerspiegelde gezichten zich, zij het heel klein, centraal op de achtergrond bevinden), hun dochter (de ster in het midden, stralend blond in het halfdonker), haar hofdames (en hofdwergen, chaperonnes en hond), de schichtige man die op de achtergrond de kamer in of uit strapt en die een boodschap lijkt te brengen, Velázquez (wiens aanwezigheid als schilder wordt verklaard doordat hij in het schilderij staat, voor zijn schildersezel, en werkt aan iets wat een portret van de koning en koningin is, maar ook *Las Meninas* zelf zou kunnen zijn) – of zijn wij het, de toeschouwers die dezelfde positie innemen als de koning en koningin, die naar binnen kijken en worden aangekeken door zowel Velázquez als de infante en, in spiegelbeeld, door de koning en koningin? Of is het onderwerp de kunst zelf (ofwel een reeks illusies, trucjes en kunstgrepen binnen het leven) of het leven zelf (ofwel een reeks illusies, trucjes en kunstgrepen binnen een bewustzijn dat het leven door middel van waarneming, dromen en kunst probeert te begrijpen)?

Of – vroeg de docent – is het gewoon een schilderij over niets? Gewoon een kamer met wat mensen en een spiegel?

Voor Shaun, die als vijftienjarige geen zin had in kunstgeschiedenis en al wist dat hij gevechtspiloot wilde worden, was deze les het absolute toppunt van zinloosheid. Hij vond het schilderij niet echt mooi en het boeide hem niet waar het over ging. Waarschijnlijk was het inderdaad gewoon een kamer met wat mensen en een spiegel, maar dat boeide hem zelfs niet genoeg om zijn vinger op te steken en dat te zeggen. Hij zat

wat geometrische figuren in zijn schrift te krabbelen. Toen tekende hij een poppetje aan een strop. Het meisje naast hem zag die tekeningetjes, gaf hem een por en lachte met opgetrokken wenkbrauwen, een vluchtig glimlachje, en toen ze vele jaren later zijn vrouw werd gaf ze hem een ansichtkaart van *Las Meninas*, want voor haar stond dat symbool voor hun eerste echte uitwisseling. En toen hij jaren daarna in Rusland was om zich voor te bereiden op zijn eerste ruimtereis, schreef ze op de achterkant van die kaart in een priegelig handschrift een samenvatting van alles wat hun docent had gezegd. Hij was dat totaal vergeten, maar zij herinnerde het zich met een helderheid die hem niet verbaasde, want ze was de slimste en scherpzinnigste persoon die hij ooit had ontmoet.

Die kaart hangt in zijn cabine. Als hij deze ochtend wakker wordt staart hij ernaar zonder het zich bewust te zijn, naar alle mogelijkheden qua onderwerp en perspectief die zijn vrouw op de achterkant heeft uitgeschreven. De koning, de koningin, de hofdames, het meisje, de spiegel, de kunstenaar. Hij blijft er langer naar staren dan hijzelf merkt. Er zweemt nog iets van een onvolgroeide droom, iets wilds in zijn gedachten. Als hij uit zijn slaapzak kruipt, zijn hardlooptkleden aantrekt en in het keukentje een kop koffie gaat halen, valt zijn oog op de markante noordpunt van Oman die de Perzische Golf in streekt, stofvolken boven de donkerblauwe Arabische Zee, de grote Industelta, datgene wat naar hij weet Karachi is – nu, in het daglicht onzichtbaar, maar 's nachts een groot, complex, dubbel gearceerd raster dat hem aan zijn vroegere krabbels herinnert.

Volgens de arbitraire tijdmeting van hierboven, waar de tijd is uiteengespat, is het zes uur in de ochtend. De anderen zijn aan het opstaan.

Ze kijken omlaag en begrijpen waarom het Moeder Aarde genoemd wordt. Ze voelen het allemaal van tijd tot tijd. Allemaal leggen ze een verband tussen de aarde en een moeder, en dat geeft hun van de weeromstuit het gevoel kind te zijn. Met hun gladeschoren, kortgeknipte androgynse kopjes, hun uniforme korte broeken en hun lepelbaar eten, het sap dat ze door rietjes drinken, de Happy Birthday-slinger, het vroeg naar bed gaan, de gedwongen onschuld van plichtvolle dagen, hebben ze hier allemaal wel eens een momentje waarop ze even astronaut af zijn en zich ineens kinderlijk klein voelen. De boven hen uitroerende ouder immer zichtbaar door de glazen koepel.

Maar nu is dat gevoel nog sterker. Sinds Chie op vrijdagavond naar de keuken kwam waar ze hun avondeten aan het bereiden waren en, haar gezicht bleek van schrik, zei: Mijn moeder is overleden. En Shaun zijn pakje noedels losliet zodat dat boven de tafel zweefde, en Pietro de één meter naar haar toe zwom, zijn hoofd boog en haar beide handen vastpakte in een zo vloeiende choreografie dat je zou denken dat die was ingestudeerd, en Nell iets onverstaanbaars mompelde, een vraag: wat? hoe? wanneer? wát? – en zag hoe Chie's bleke gezicht plotseling vuurrood werd, alsof door het uitspreken van die woorden haar verdriet was verhit.

Sinds dat nieuws betrapten ze zichzelf erop dat ze neerkijken op de aarde waar ze omheen draaien (slingerend, lijkt het, maar niets is minder waar), en dat dan dat woord opkomt: moeder moeder moeder moeder. Chie's enige moeder is nu die rollende, glanzende bol, die zichzelf onwillekeurig eenmaal per jaar om de zon heen gooit. Chie is nu wees, haar vader is al tien jaar dood. Die bal is voor haar het enige aanwijs-

bare ding dat haar het leven geschonken heeft. Zonder die planeet is er geen leven. Kennelijk.

Denk eens een nieuwe gedachte, zeggen ze soms bij zichzelf. De gedachten die je in orbit krijgt zijn zo hoogdravend en oud. Denk eens een nieuwe, een kakelverse, nog niet eerder bedachte.

Maar er zijn geen nieuwe gedachten. Het zijn alleen maar oude die op nieuwe momenten ontstaan – en in deze momenten ligt de gedachte: zonder die aarde is het met ons allen gedaan. *We overleven bij de gratie van haar, we zijn zeelieden op een schip op een diepe, donkere, onbezwenbare zee.*

Ze weten geen van allen wat ze tegen Chie moeten zeggen, wat voor troost je kunt bieden aan iemand die onverwachts een dierbare verliest terwijl ze in orbit is. Je wilt vast naar huis om op een of andere manier afscheid te nemen. Woorden zijn niet nodig; je hoeft alleen maar uit het raam te kijken naar een schittering die zich verdubbelt en nogmaals verdubbelt. Van hiernut is de aarde als de hemel. Ze stroomt van kleur. Een hoopvolle kleurexplosie. Als je op die planeet staat, kijk je omhoog en denk je dat de hemel ergens anders is, maar dit is wat astronauten en kosmonauten soms denken: misschien zijn wij allen al gestorven als we ter wereld komen, en bevinden we ons in een hiernamaals. Als we na onze dood naar een fabelachtig, nauwelijks voorstelbaar oord gaan, dan zou dat heel goed dat glazige verre hemellichaam met zijn mooie, eenzame lichtshows kunnen zijn.